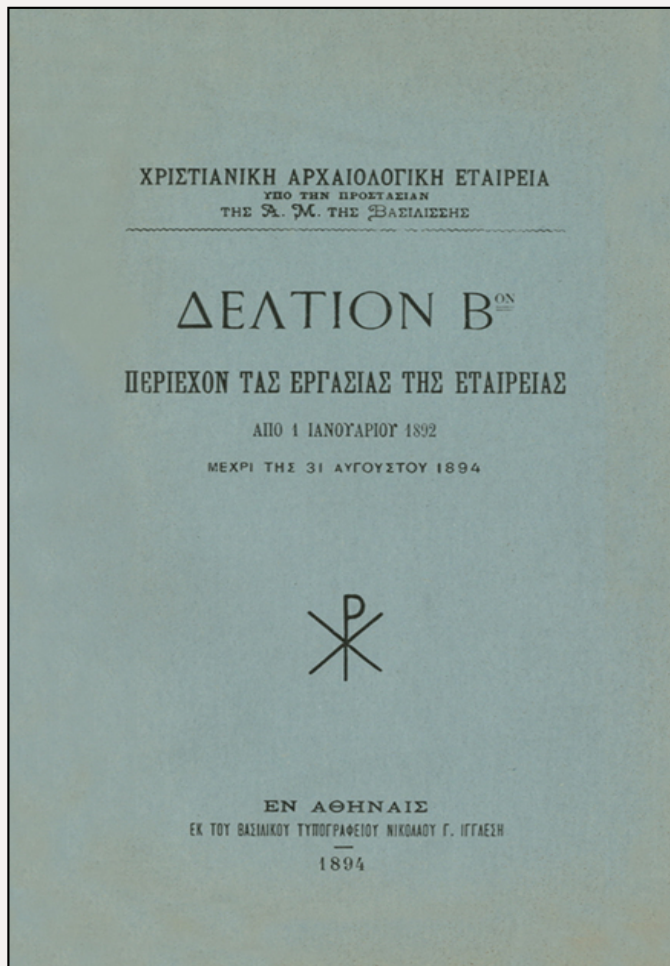

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τομ. 3, 1903

Μουσείον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής
Εταιρείας. Μελέται, εργασίαι και περιηγήσεις του
1895

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Γεώργιος

<https://doi.org/10.12681/dchae.1551>

Copyright © 1903

To cite this article:

ΛΑΜΠΑΚΗΣ, Γ. (2013). Μουσείον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας. Μελέται, εργασίαι και περιηγήσεις του 1895. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 3, 19-34. doi:<https://doi.org/10.12681/dchae.1551>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

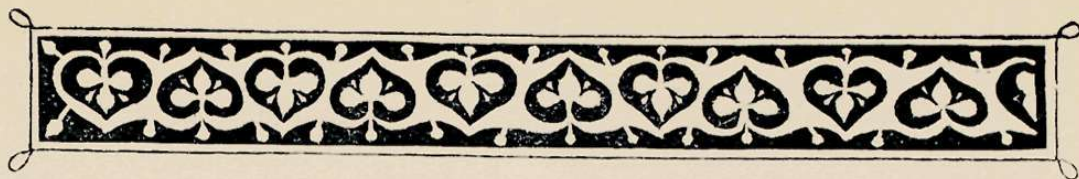
Μουσείον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής
Εταιρείας. Μελέται, εργασίαι και περιηγήσεις του
1895

Δελτίον ΧΑΕ 3 (1894-1902), Περίοδος Α'• Σελ. 19-34
ΑΘΗΝΑ 1903

ePublishing

www.deltionchae.org

ΜΟΥΣΕΙΟΝ

ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Γ. ΛΑΜΠΑΚΗ

Διευθυντοῦ τοῦ Χριστιανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου

ΜΕΛΕΤΑΙ, ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ ΤΟΥ 1895

Φίλοι ἐταῖροι,

νδέκατον τουτὶ ἔτος εὐσχήμως καὶ πάλιν παρουσιάζομαι
ἐνώπιον ὑμῶν, ἐκτιθέμενος τὰ περὶ τῆς κατὰ τὸ 1895
καταστάτεως τοῦ ἡμετέρου Μουσείου, τῶν ἀνὰ τὴν Ἑλ-
λάδα περιηγήσεων καὶ σπουδῶν ἡμῶν, καὶ τῶν εἰς τὸ
Μουσεῖον ἡμῶν λόγου ἀξίων περιελθόντων ἀντικειμένων.

Α'. Κατάστασις τοῦ Μουσείου.

Καθ' ὅλον τὸ ληξάν ἔτος περιῆλθον εἰς τὸ Μουσεῖον ἡμῶν 120
ἀντικείμενα, ἐγγραφέντα ἐν τῷ κώδικι τοῦ Μουσείου ὑπὸ τοὺς ἀριθ.
2089—2208.

ἤτοι εἰσῆλθον		προῆλθον δὲ	
Φωτογραφίαι	47	Ἐκ δωρεᾶς	51
Ἀρχιτεκτ. κατόψεις	9	Ἐξ ἀγορᾶς	55
Μίτρα	1	Φροντίδι Διευθύνσεως	14
Σάκκος ἀρχιερατικὸς	1		
Χειρόγραφα	9		
Τὸ ὅλον	120	Τὸ ὅλον	120

Ἐπεσκέφθησαν δὲ τὸ Μουσεῖον καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1895 ἐν ὧ
ἐπισκέπται 4631. ἤτοι κατ'

Ἰανουάριον	680	Ἰούλιον	261
Φεβρουάριον	760	Αὐγούστον	284
Μάρτιον	1100	Σεπτέμβριον	258
Ἀπρίλιον	614	Ὀκτώβριον	121
Μάϊον	220	Νοέμβριον	87
Ἰούνιον	135	Δεκέμβριον	111
Τὸ ὅλον 4631 (1)			

Β'. Περιηγήσεις ἡμῶν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ὅσω περισσότερον τὴν προσφιλῆ ἡμῶν πατρίδα ἐξετάζωμεν, τοσούτω, φίλοι Κύριοι, τῶν λόγων δύο σοφῶν ἀνδρῶν ἀναμνησκόμεθα, τοῦ ἀειμνήστου ἐν Βερολίνῳ καθηγητοῦ τῆς χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας κ. Piper, ὅστις μοι ἔλεγεν ὅτι τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ χριστιανικὴν ἀρχαιολογικὴν ἔποψιν εἶνε ἀνερεύνητον καὶ ἀνεξέταστον, καὶ τοῦ ἡμετέρου ἀειμνήστου Ραγκαβῆ, ὅστις ἐν Βερολίνῳ ὡσαύτως ἡμῖν ἔλεγεν, ὅτι ὅσω ταχύτερον κατέλθωμεν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τοσούτω πλείονα τῆς πολιᾶς Χριστιανικῆς Ἀρχαιότητος κειμήλια θέλωμεν διασώσει. Τοσοῦτος ὁ πλοῦτος, ὃν εἰς τὰ σπλάγχνα αὐτῆς περικλείει ἡ προσφιλεστάτη ἡμῶν Πατρίς.

1. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον 4631, προστιθεμένου καὶ τοῦ διπλασίου αὐτοῦ, ἐπειδὴ οἱ διπλάσιοι καὶ πολλαῖς οἱ τριπλάσιοι τῶν ἐπισκεπτομένων εἰσὶν οἱ μὴ ὑπογραφόμενοι, οἱ ἐπισκεφθέντες κατὰ τὸ 1895 ἀνέρχονται περὶ τοὺς 13893.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1895 κατὰ τοὺς μῆνας Αὐγούστου καὶ Σεπτέμβριον ἐπεσκέφθημεν, τὸ ὑπερήφανον τῆς Πελοποννήσου στέμμα τὴν Τρίπολιν (τῇ 24 Αὐγούστου), τὴν ἐπισκοπὴν Τεγέας (24 Αὐγούστου), τὸ βαρυσήμαντον διὰ τὰς χριστιανικὰς αὐτοῦ ἀρχαιότητας χωρίον Πιελὶ (27 Αὐγούστου), τὴν Μονὴν Γοργοεπηκόου ἢ τῶν Τσιπιανῶν (29 Αὐγούστου), τὸν ἄνω ταύτης ἡρειπωμένον ναὸν τῆς Ἀναλήψεως, καὶ τὴν Μονὴν Βαρσῶν (30 Αὐγούστου).

Εἶτα δὲ πάλιν ἐπεσκέφθημεν τὸ Ναύπλιον, Πάτρας, Πύργον, Ἀμαλιάδα, (1 — 8 Σεπτεμβρίου).

Εἶτα τὴν Χαλκίδα (12 Σεπτεμβρίου), τὸν Βῶλον (14 Σεπτεμβρίου), τὴν ἀρχαίαν ἐπισκοπὴν Δημητριάδος (15 Σεπτεμβρίου), τὴν Λάρισσαν (15—20 Σεπτεμβρίου), τὰ Τρίκκαλα (20 Σεπτεμβρίου), τὴν Μεγάλην Πουλιάναν, τὴν Μονὴν τῶν Μεγάλων Πυλῶν (22 Σεπτεμβρίου), τὴν Μονὴν Δουσίκου (23 Σεπτεμβρίου), τὴν Καλαμπάκαν, τὸ δεύτερον (26 Σεπτεμβρίου), τὸ Μέρτζι (28 Σεπτεμβρίου), καὶ τὴν Καρδίτσαν (29 Σεπτεμβρίου).

Κατὰ δὲ Δεκέμβριον τὴν περίφημον Μονὴν τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ, τὰ Ἀντίκυρρα, καὶ τὴν παρὰ τὰ Ἀντίκυρρα Μονὴν τοῦ Προδρόμου.

Καὶ ἐν μὲν τῇ Τριπόλει οὐδὲν λόγου ἄξιον παρατηρήσαμεν, καθ' ὅσον πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι αὐτῆς εἰσιν ἀνάξια λόγου ἔργα συγκρόνου τέχνης· σημειωτέον ὅμως ὅτι κεντημένας ἐπὶ τῆς ἐνδυτῆς τῆς ἁγίας Τραπεζῆς τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἀνέγνωμεν τὰς ἐξῆς θεολογικωτάτας ρήσεις :

α). Εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος « Ὁ Θρόνος σου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα ».

β). Δεξιᾷ τῷ ὁρῶντι « Ὁ καθήμενος ἐπὶ θρόνου δόξης θεότητος ».

γ). Ἀριστερᾷ « Ὁ ἔχων θρόνον τὸν οὐρανὸν καὶ ὑποπόδιον τὴν γῆν ».

δ). Ὁπισθεν « Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ καὶ ὑμνούμενος ὑπὸ τῶν Σεραφείμ ».

Τούναντίον ὁμῶς ἐθαυμάσαμεν τὴν ἐν Τεγέᾳ Ἐπισκοπὴν ⁽¹⁾ μετὰ τῶν ποικίλων κεραμοπλαστικῶν αὐτῆς κοσμημάτων, ἣν πολ-
λαχῶς ἐφωτογραφήσαμεν, καὶ φωτογραφικὰς εἰκόνας ταύτης ἐν τῷ
ἡμετέρῳ Μουσείῳ κατεθέσαμεν ὑπ' ἀριθ. 2173 καὶ 2174.

Ἐνταῦθα ἀνέγνωμεν τὴν περίεργον ἐπιγραφὴν (ὑψ. 0,31
πλ. 0,42).

ΕΝΘΑ	Ἐνθά
ΔΕΚΗΤΕΩΔΟΥΛΟΣ	δε κεῖται ὁ δοῦλος
ΤΟΥΘΕΟΥΛΕΩΝ	τοῦ Θεοῦ Λέων
ΟΜΑΖΑΓΑΣΑΝΘΡΩ	ὁ Μαζαγᾶς ἄνθρω
ΠΟΣΓΕΝΑΜΕΝΟΣ	πὸς γενόμενος.

Ὡσαύτως ἐθαυμάσαμεν τὰς ἐν Πιελὶ Χριστιανικὰς Ἀρχαιότητας,
τὰς παραστάσεις τοῦ μυστικοῦ ἀστέρος τῆς Ἀποκαλύψεως, τὰς ἐπὶ
σαρκοφάγων παραστάσεις τοῦ Α καὶ Ω συμπεπλεγμένων μετὰ σταυ-
ροῦ, τὰ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου περισωθέντα θωράκια
ς'-ζ' αἰῶνος, καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ναοῦ περισωθὲν μαρμα-
ροψηφοθέτημα (opus alexandrinum), κατὰ τὸ ὑπόδειγμα
ὁμοίων ἔργων τῶν ἐν Πανόρμῳ καὶ Monreale κ. λ. τῆς Σι-
κελίας ναῶν.

Τῇ 28 Αὐγούστου ἐπεσκέφθημεν τὴν Μονὴν Ἐπάνω Χρέπας,
λεπτομερῶς ταύτην σπουδάσαντες καὶ μελετήσαντες.

Ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ταύτῃ εὑρηνται πλεῖστα ἀναγεγλυμένα μαρ-
μαρα τοῦ Θ'. αἰῶνος, κοσμούμενα διὰ ποικίλων φυλλωμάτων.

Ἐπὶ τῆς πλακῆς τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς (μηκ. 1,03 πλ. 0,72
παχ. 0,10) εὑρηνται ἀναγεγλυμμένος σταυρὸς ἐν μέσῳ φυλλωμά-
των μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς « **Γαβριὴλ ἱερομονάχου** ».

Ἐπὶ τοῦ μύακος τοῦ ναοῦ παρίσταται τὸ « **Ἐπὶ Σοὶ χαί-
ρει** »• ἐπὶ δὲ τοῦ Δυτικοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ παρίσταται ἐν ἐκτε-
ταμένῃ εἰκόνι τὸ « **πᾶσα πνοή** ». Ἔργα μετρίας τέχνης. Ὡσαύ-
τως ἐν τῇ Μονῇ εὑρηνται καὶ δι' ἀκίδος ἐπιγραφαὶ ις' αἰῶνος.

1. Αὕτη ἀνεκαίνισθη τῷ 1888 παρὰ τοῦ Τεγεατικοῦ συνδέσμου. Ἀπότυπα
δὲ ταύτης ἀνακαίνισθῆς κατετέθησαν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ.
2349 καὶ 2350.

Ἐν χειρογράφῳ δὲ κώδικι ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ φυλασσομένῳ ἀνέγνωμεν τὰ λόγου ἕξια χρονογραφικὰ σημειώματα ταῦτα :

1796. Μαρτίου 19 εἰρθαν νὰ παρουν τὴν χῶρα καὶ ζῆς δέκα τρεῖς τοῦ ἀπριλίου ἀνιξᾶν το πμουτροῦμ καὶ πῖραν τασκέβι του μοναστηριου τὶ αὐτὶ ἡμέρα ἐπῖραν καὶ τὰ πρόβατα του μοναστηριου· 872 κ' τι αὐτὶ εἰμέρα ἀπᾶνου ξοβουνο ἔκοψαν τον ιγοῦμενον Καλῖνικον χρόνον 85. εοῖα του ι μνιμη. (1)

1820¹. Μαρτίου 29 ηρθαν ητουρκη εις τω μοναστηρι κεπιραν πράγματα του μοναστηριου κε τωεκαψαν και η Παναγια τουςεδοσε τω πελάτους.

1821 Σεπτεβρίου 23 εγηνετωρεσαλτω (ἔφοδος) ζηντριπολιτζα καιεγινε ταραχημεγάλη.

1822 Νοεμβρίου 30 ἐπήραν ηχορησανη τω παλαμηδη καὶ ἐξοὺς ἐπηκαν κατου εις το βαρουση.

1825 ημερα δ. ἤρθεν ὁ προᾶμης ἀράπης εἰστριμπολιτζᾶ καὶ ἐκανε φέτους εις τῶν μωρεᾶ χρονια :3: ἕως ωπουῆρθεν ο ευλωγειμένως ἰωάννης κυβέρονιτης κετονεδίωξε.

1833 Ἰανουαρίου :17: ἦλθεν ο βασιλευς Ὠθων ω προῶτως τῆς Ελλάδος.

1790 : Ιουνίου : 28 : ἐσκόρπησε ητριπολυτζα απο την παρούκλα καὶ ἐκράτησεν σωζὰ διώ χρονια.

Εἰς τὰς 1793 Ιουνίου 3 : ἀνεδωσε εις ναῦπλιον καὶ εἰς ο ἐνθύμην.

Καὶ ἐν τέλει τοῦ κώδικος ἀναγινώσκουμεν :

Καγὼ Ἰάκωβος ἱερομόναχος καὶ ἀρχιμανδρίτης τῆς Τριπολιτζᾶς ἔδεσα τὸν παρὸν κόνδικα.

Ἐν τῇ Μονῇ τῆς Γοργοεπηκόου ἡ τῶν Τσιπιανῶν τῇ 29 Αὐγούστου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἔμπροσθεν τῆς Ἀγίας Τραπεζῆς ἐπὶ λίθου λευκοῦ μαρμάρου μηκ. 0,26 πλατ. 0,13 ἀνέγνωμεν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην :

1. Δύο ἐπιγραφαὶ ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ φέρουσι τὸ ὄνομα Καλλινίκου, ἡ μὲν ἔχουσα ἔτος 1742, ἡ δὲ ἔχουσα οὕτω :

ΚΑΝΚΙΡΜΧ | [=Καλλινίκουἱερομονάχου] | ΙΟΥΝΙΟΥ—14 | ΗΚΩΔΟΜΗΘΙ | CAN TA ΚΕΛΙΑ | ΤΟΥΤΑ

ΗΞΕΝΗΞΕΝΟΘΕ[Ι]
 ΣΑΤΟΥΟΙΚΟΥΚΑΙΟΙΚΕΙΩΝ
 ΟΙΚΕΥΡΑΤΟΤ'ΜΟΝΗΝ
 ΤΗΣΚΥΡΙΑΣ[ΑΝΕ]
 ΠΑΥΣΑΤΟΕΙ
 ΣΤΗΠΡΩΤΗΙΟΥΛΙ
 ΚΑΤΑΤΟ,ΑΨΜΘ'Ο.
 ΕΤΟΣ ήτοι : ή ξένη ξενωθεί | σα τοῦ
 οἴκου καὶ οἰκειῶν | οἶκον εὗρατο τήνμονήν |
 τῆς Κυρίας [ἀνε] | παύσατο 'εἰ | ἐτῇ πρώτῃ
 'Ιουλίου | κατὰ τὸ ἀψμθ' σωτήριον ἔτος.

Ἐπὶ δὲ ἱεροῦ διαστύλου(ὑψ. 1,80)
 ἐκ λίθου λευκοῦ μαρμάρου, ἀπεριμμέ-
 νου που ἐν τῇ αὐλῇ ἀνέγνωμεν τὴν
 ἐπιγραφὴν Ἰακώβου ἱερομονάχου :

Ἐν τῇ Μονῇ
 Βαρσῶν ὁπισθεν
 τῶν κελλίων εὐ-
 ρομεν ἀναγε-
 γλυμμένα κο-
 σμήματα κ'.—
 θ'. αἰῶνος. "Ο-

Φ	Ω	Σ	Η	Ζ	Ω	Η
πισθεν δὲ τοῦ	Ο					
ἱεροῦ βήματος	Ρ					
ἐπὶ ἀπεριμμέ-	Ο					
νου κιονίσκου	Ι					
τὰ ἐξῆς ἐν σχή-	Τ					
ματι σταυροῦ	Σ					
γράμματα.	Α					
	Γ					
	Ι					
	Ω					
	ΤΟ					
	Ε					
	Κ					
	Λ					

†	†
Ι Κ Ο	Ιαχο
Θ Χ Ι	βου ἰ
Ε Ρ Ο	ερο
Η Ο Η	μον
Α Χ Χ	άχου
Τ Χ Ε Λ	του ἐλ
Τ Ο Η	ατομ
Ι Γ Η	ίσαν
Τ Ο Γ	τος
Τ Α Ν	ταύ
Τ Α Σ	τας
Τ Τ Χ Η	τούτου μ
Ν Η Τ	νήστ
Ι Θ Η	ιθη
Τ Ι Χ Ε	τι Χριστε
Ε Ν Ο	εν ο
Ρ Κ Α	ρα κα
Τ Α Δ Ι	ταδί
Κ Η Σ	κης

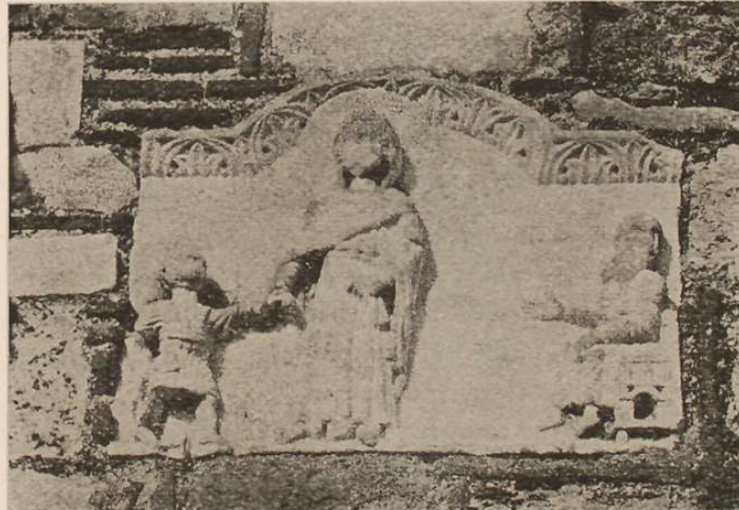
Τῇ 14 Σεπτεμβρίου ἐπεσκέφθημεν ἐν Βόλῳ τὴν ἐφ' ὑψηλοῦ λόφου παλαιὰν ἐπισκοπὴν Δημητριάδος καὶ τὸ πρὸ τούτου ἡρειπω-
μένον ναΐδιον τῶν Γενεθλίων τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

Ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη ἔχουσα ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι, εἶναι πλουσιώτατον μουσεῖον συντριμ-
μάτων ἀρίστης ἀρχαίας χριστιανικῆς τέχνης, διαστύλων, θωρακίων,
κιονοκράνων, κεραμοπλαστικῶν κοσμημάτων κ. λ.

Εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς βορείου Πύλης ἐπὶ ἀρχαίου χριστιανικοῦ
μεσοθυρίου εὔρηται ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη :

Ο ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ ΚΑΛΙΣΤΟΣ [=Κάλλιστος]
ΚΑΙ ΚΤΗΤΟΡ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΕΤΕΙ, ΖΡΜΖ [=7147—1639]

Ὅπισθεν δὲ τοῦ ἱεροῦ βήματος εὔρηται ἀναγεγλυμμένη ἡ
παράστασις αὕτη (Εἰκ. 3), ἀναμνησκουσα ἐντελῶς τὰ ἀρχαῖα
ἀνάγλυφα.

Εἰκ. 3.

Ἐπὶ μαρμάρου παράστασις τῆς Θεοτόκου ὁδηγοῦσας
τὸν παῖδα Ἰησοῦν πρὸς τὸν Δίκαιον Ἰωσήφ
ἢ τὸν Συμεών.

Ἐν τῇ ἀπεικονίσει ταύτῃ παρίσταται ἡ Θεοτόκος, τῇ μὲν ἀρι-
στερᾷ κρατοῦσα μανδήλιον, τῇ δὲ δεξιᾷ ὁδηγοῦσα τὸν παῖδα Ἰη-
σοῦν πρὸς ἄνδρα καθήμενον εἰς τὸ βάθος ἐπὶ ἐδράνου.

Πιθανῶς ἐστὶ παράστασις τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου ἡ δὲ κα-
θήμενος παρίστησι τὸν Δίκχιον Ἰωσήφ, πρὸς ὃν ἡ Θεοτόκος ἄγει
τὸν παῖδα Ἰησοῦν.

Ἐπὶ τῆς παραστάσεως ταύτης ἀναγινώσκομεν ἑκατέρωθεν μὲν
τῆς Θεοτόκου :

Η ΜΑΚΡΙΝΙ ΚΑΙ ΟΞΕΙΑ ΕΠΙ
ΤΙΣΣΑ ΣΚΕΨΙΟ

κατωτέρω δὲ

ΔΕΗ | ΣΙΣ | ΕΥ | ΤΕΛΟΥΣ | ΔΕΟΝ | ΤΙΟΥ ΜΟ | ΝΑΧΟΥ

Ὡσαύτως ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ εἶδομεν καλλίστης χρι-
τέχνης ἀνάγλυφον εἰκόνα τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, οὗ φωτο-
γραφικὸν ἀπότυπον κατεθέσαμεν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 2160,
ἀρχιτεκτονικὴν δὲ κάτοψιν ὑπ' ἀριθ. 2203

Ἐξώθεν τοῦ ναοῦ παρίσταται ἐφ' ὕδροις ἡ Δευτέρα παρουσία,
τὸ ἱερὸν τρίμορφον, καὶ πληθὺς ἐτέρων ἁγιογραφικῶν, ὧν φωτο-
γραφικὰ ἀπότυπα μετὰ τῶν πέριξ χριστιανικῶν μνημείων ὡσαύ-
τως κατεθέσαμεν ὑπὸ τοὺς ἀριθ. 2156 — 2161.

Ἐν Τρικκάλοις ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐθαυμάσαμεν
τὴν ἀρχαίαν χρῆσιν τῶν δύο ἀμβώνων, τοῦ μὲν, διὰ τὴν ἀνάγνω-
σιν τοῦ Εὐαγγελίου, τοῦ δέ, διὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου. Φωτογραφι-
κὸν ἀπότυπον τούτου καταθέσαμεν ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 2071 (1).

1. Μετὰ ψυχικοῦ ἄλγους πληροφοροῦμεθα ὅτι οἱ ἐπίτροποι τοῦ ναοῦ, διακο-
σμήσεως χάριν ἀφῆρσαν τὸν ἕνα τῶν ἀμβώνων! Ἀπωλέσθη δ' οὕτω σεβασμία
χρῆσις, ἣτις συνέδεεν ἡμᾶς πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς πολιᾶς χριστιανικῆς ἀρχαιό-
τητος· καὶ ἦν ἤδη βλέπομεν ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἐκκλησίαις τῆς Ρώμης, τῆς Βε-
νετίας, καὶ ἀλλαχοῦ. Πόσαι τοιαῦται καταστροφαὶ θὰ προδραμβάνοντο, ἂν οἱ
σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι καὶ οἱ Δήμαρχοι μείζονα ἐπιδείκνυσον προσοχὴν.

Οἱ ἐπίτροποι τῶν Ναῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπλοῖ ἄνθρωποι, κυριολεκτικῶς ὑπὸ
θείου ζήλου ἐμπνεόμενοι, καὶ κύριον ἐλατήριον τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου τοῦ
Κυρίου ἔχοντες, ἀκουσίως τοιαύτας καταστροφὰς ἐπιφέρουσιν εἰς τὰ χριστιανικὰ
οἰκοδομήματα, δι' ἃς, ἂν εἶχον ἀνεωγμένα τὰ ὄμματα τῆς ἐπιστήμης πικρῶς
θὰ ἔκλαιον ἐπὶ τῇ φοβερᾷ καταστροφῇ, ἣν καταφέρουσι πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν
τιμὴν καὶ δόξαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδος.

Τίς δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ πλέον τὸν πανάρχαιον καὶ μοναδικὸν ὀκτά-
πτερον Ναὸν τοῦ Ἀθηνῆσι ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ὃν οἱ ἐπίτροποι εὐπρε-
πείας καὶ εὐρυχωρίας χάριν διὰ παντός ἐξηφάνισαν!

Ἀτυχῶς ἡ Γενικὴ Ἐφορία τῶν Ἀρχαιοτήτων (τ. ἔ. ὁ κ. Καβαδία;) ἐκ

Τῇ 22 Σεπτεμβρίου ἐπισκέφθημεν τὴν Μονὴν τῶν Μεγάλων Πυλῶν (Πορτα-Παναγιά), ἣς ὁ ναὸς καὶ ἰδίᾳ ὁ μύαξ φέρει πλουσιωτάτην κεραμοπλαστικὴν ἀρχιτεκτονικὴν διακόσμησιν καθαρῶς Χριστιανικῆς τέχνης, ἀποπνέουσιν πλήρες τὸ ἄρωμα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πνεύματος διὰ τοῦ ὠραίου κεραμοπλαστικοῦ κοσμήματος τοῦ μαιάνδρου (Εἰκ. 4) (1).

Ἀρχικῶς ὁ ναὸς οὗτος δὲν εἶχεν εἰκονοστάσιον· λαμπρῶς δὲ σώζονται ἐν αὐτῷ τὰ ἱερὰ διάστυλα· εἰς τοὺς ἀνατολικοὺς δὲ πενσοὺς τούτων διεσώθησαν δύο λαμπρὰ ψηφοθετήματα, ἀντιστρόφως τῆς συνήθους διατάξεως, κείμενα δεξιᾷ μὲν τῷ δρῶντι ἡ Θεοτόκος ἀριστερᾷ δὲ ὁ Ἰησοῦς (2) ἐν ὀρθῇ μεγαλοπρεπῇ Ἑλληνικωτάτῃ στάσει (Εἰκ. 5).

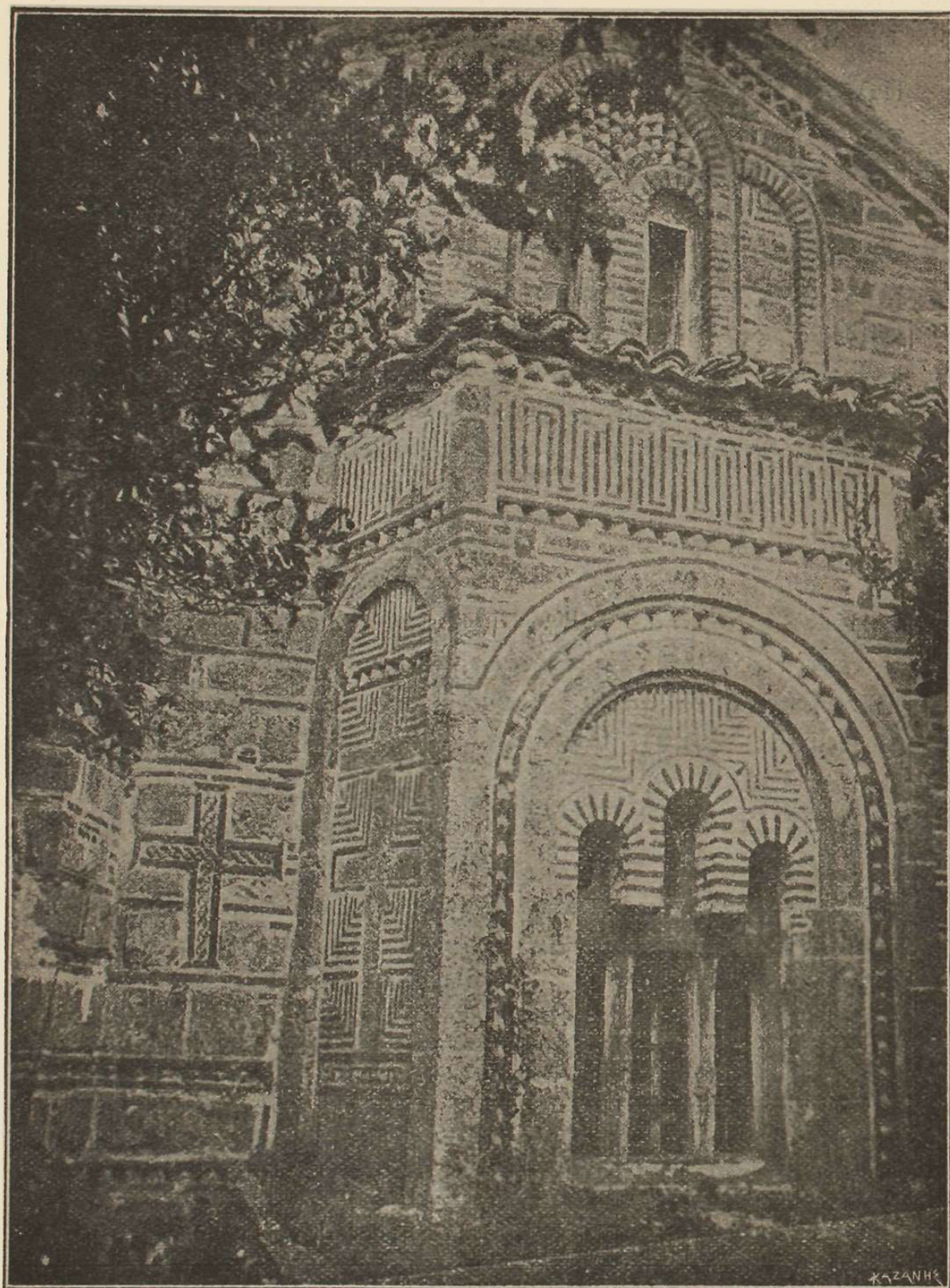
Ἐν τῷ νάρθηκι εὗρηται ἐν ὑγροῖς εἰκῶν, ἐν ᾗ παρίσταται ἄγγελος Κυρίου ὁδηγῶν γονυκλινῇ ἐν μοναχικῷ σχήματι τὸν σεβαστοκράτορα Κομνηνὸν Ἰωάννην Ἀγγελοῦ τὸν Δούκαν, τὸν καὶ ὡς ἰδρυτὴν τῆς Μονῆς ἀναφερόμενον, προσκυνοῦντα τὴν Θεοτόκον. Φωτογραφικὸν ἀπότυπον τῆς εἰκόνος ταύτης κατεθέσαμεν ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 2152, τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν δὲ τοῦ Ναοῦ κάτοψιν ὑπ' ἀριθ. 2202.

Τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1895 ἐπισκέφθημεν τὴν Μονὴν Δουσίκου, ἐν ᾗ ἀντεγράψαμεν πληθὺν χριστιανικῶν ἐπιγραφῶν, ἀνέγνωμεν πολλὰ ἐπὶ μεμβράνης λειτουργικὰ εἰλητάρια, καὶ πολλὰ ἕτερα ἐπὶ μεμβράνης ὡσαύτως ἀρχαῖα ἔγγραφα, ὧν τινὰ καὶ ἐφωτογράφησαμεν.

μονομεροῦς πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἀρχαιότητας ἀφοσιώσεως οὐδέποτε ἠνόησε ἢ ἠυνόησε τὰς χριστιανικὰς ἀρχαιότητας. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι διὰ νόμου ἐσχάτως ἐτέθησαν αὗται ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Κυβερνήσεως· ἀπὸ τῶν πραγμάτων ὅμως ἀπεδείχθη ὅτι τοῦτο ἦτο ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος, ὅπως αὗται ἐπισήμως μένωσιν ΑΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΟΙ.

1. Τοιοῦτοι μαιάνδροι εὗρηται ἐν τῇ Μονῇ Δαφνίου (πρὸλ. *Memoire*. Fig. 28), ἐν τῇ Ἀγίᾳ Μονῇ Ναυπλίου (αὐτόθ. Fig. 46), ἐν τῷ παρὰ τὸ Ναύπλιον ναῷ Μέρμπαγα (αὐτόθ. Fig. 91), ἐν ναῷ Ἀγίου Βασιλείου Ἀρτης (αὐτόθ. Fig. 92) κ. λ.

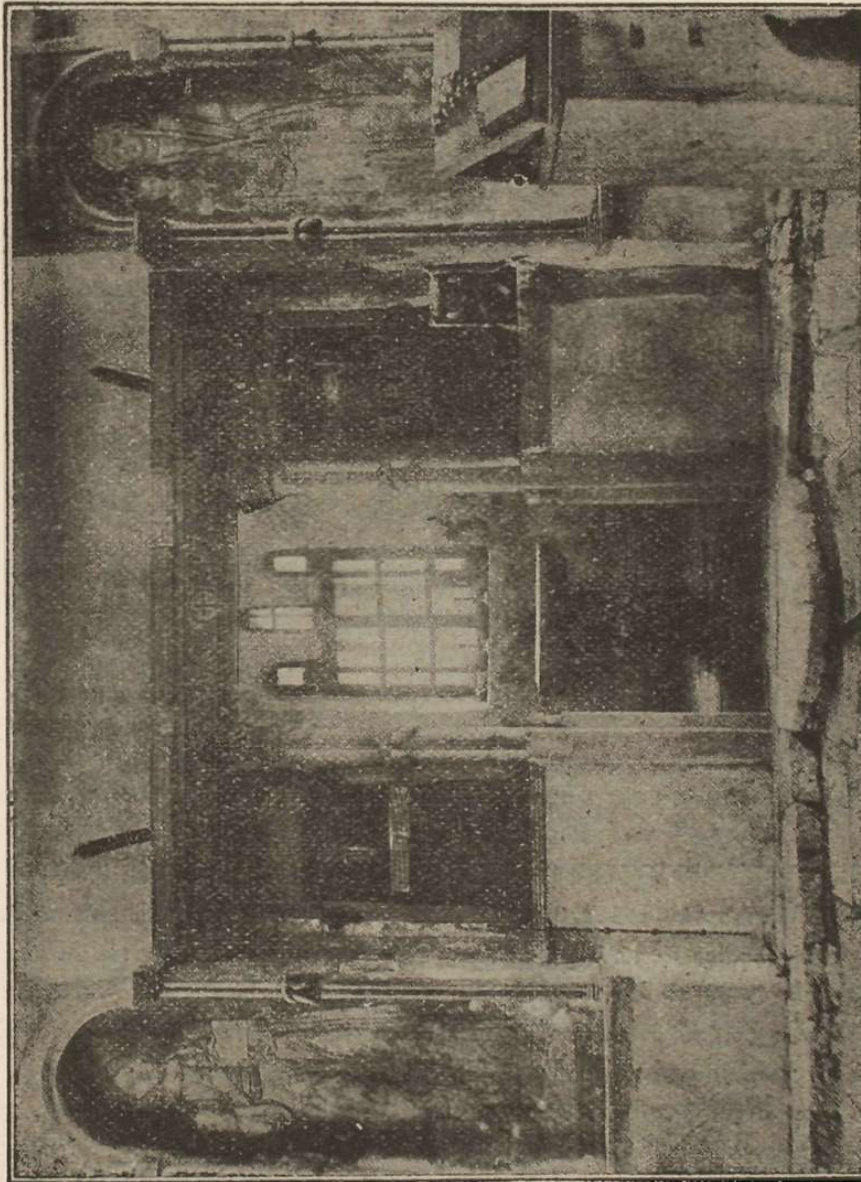
2. Ἡ σχέσις τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ τηρεῖται ὡς πρὸς τὸν ἱερέα ἐστραμμένον πρὸς τὸν λαόν.

Εἰκ. 4.

Κεραμοπλαστική διακόσμηση τοῦ μύτακος τοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς
τῶν Μεγάλων Πυλῶν (Θεσσαλίας).

Τούτων λόξου ἄξιον ἐστὶ τὸ Μητροπολιτικὸν ἔγγραφον τοῦ 1381 (=1381), οὗ ἡ ἀρχὴ « Ἡ μὲν σεβασμία Μονὴ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Μεγάλων Πυλῶν βελτιουμένη... », ἐν ᾧ ἀναφέρονται ἀφιερώματα καὶ κτήσεις τῆς Μονῆς τυχύτης.

Εἰκὼν 5.
Μωδαϊακαὶ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς πενθόοις
τοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς τῶν Μεγάλων Πυλῶν (Ὑπεραγίας).

Ἐν τέλει τοῦ ἐγγράφου τούτου ἀναγινώσκομεν τὰς ὑπογραφάς.
† Νεῖλος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Λαρίσσης ὑπέρτι-
μος καὶ ἑξαρχος δευτέρας Θετταλίας καὶ πάσης Ἑλλά-
δος καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Σίδης.
† Ἰωάννης Οὔρεσις ὁ Παλαιολόγος ὁ διὰ τοῦ θείου

καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεὶς Ἰωάσαφ μοναχός (1). κλ.

Φωτογραφικὸν ἀπότυπον τούτου κατεχωρήθη ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 2154.

Ὡσαύτως δὲ ἐφωτογραφήσαμεν τὸ ἔγγραφον τοῦ Μητροπολίτου Λαρίσσης Βησσαρίωνος, οὗ ἡ ἀρχὴ «† Τῆς ἐμῆς μετριότητος τὰς διατριβὰς ποιούσης ἀνὰ τὴν ἐπαρχίαν τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς Δημητριάδος», ὅπερ καταχωρήσαμεν ὑπ' ἀριθ. 2153 (2).

Κατὰ Δεκέμβριον δὲ τοῦ 1895 ἐπεσκέφθημεν τὴν παρὰ τὴν Λεβαδείαν Μονὴν τοῦ Ὁσίου Λουκά, ἐνθα λεπτομερῆ συνετάξαμεν κατάλογον τῶν ἐν ταύτῃ περιωθέντων ψηφοθετημάτων. Ἀρχιτεκτονικὴν δὲ κάτοψιν τοῦ ναοῦ κατεθέσαμεν ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 2204.

Τῇ 5 Δεκεμβρίου 1895 ἐπεσκέφθημεν τὴν παρὰ τὴν Ἀντίκυρραν ἀρχαίαν Μονὴν τοῦ Προδρόμου, ἐν ᾗ εὑρομεν ἀγιογραφίας τοῦ 1660.

Φωτογραφικὰ ἀπότυπα τῆς Μονῆς ταύτης κατεθέσαμεν ἐν τῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 2186—2187.

Ἐν δὲ Ἀντικύρρᾳ εὑρομεν συντρίμματα Χριστιανικοῦ Ναοῦ ε—ς'. αἰῶνος (3).

Τῇ 7 Ἀπριλίου κατὰ τὰς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐορτὰς ἐπὶ τοῖς ἀποκα-

1. Κατὰ πληροφάναν τοῦ Σεβασμ. Ἀρχιερέως Τρίκκης κ. Προκοπίου ἐν τῷ ναῷ τῆς Μεταμορφώσεως τῶν Μετεώρων εὑρηται ἡ χάρα, τὸ στέμμα καὶ τὸ κύπελον τούτου· ἐν δὲ τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ ἐν τῷ τμήματι τῶν χειρογράφων ὑπ' ἀριθ. 58 εὑρηται τὸ ἐγκόλπιον αὐτοῦ Εὐαγγέλιον μετὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ Ἰωάσαφ (πρβλ. Κατάλ. χειρογρ. Ἑθν. Βιβλιοθήκης Σακελίωνος σελ. 12).

2. Ἀντίγραφον τῆς διαθήκης τοῦ Ἀγίου Βησσαρίωνος μετ' ὑπογραφῶν πολλῶν ἄλλων μεταγενεστέρων Ἀρχιερέων ὅρα ἐν τῇ Ἀκολουθίᾳ τοῦ Ἀγ. Βησσαρίωνος, 1897. σελ. 69—70. Πολλὰς ὁμολογοῦμεν χάριτας τῷ λόγιῳ τῆς Μονῆς Δουσίκου προηγουμένῳ κυρίῳ Θεοφάνει· Ἀγγελίδῃ ἐπὶ ταῖς προθύμως παρασχεθείσαις ἡμῖν εὐκολίαις. Τὰ περὶ τῆς Μονῆς Δουσίκου θέλομεν δημοσιεύσει ἄλλοτε.

3) Εὐτυχεῖς λογιζόμεθα ὅτι ἐγενόμεθα αἵτιοι νὰ ἰδρυθῇ ἐν Ἀντικύρρᾳ τὸ νηδύριον τοῦ Ἀγίου Νικολάου πρὸς ἐκκλησιασμὸν τῶν ἐκεῖ πιστῶν, οὐδενὸς πρὸ τούτου ναυιδίου ὑπάρχοντος. Ἡ δὲ Α.Μ. ἡ σεπτὴ ἡμῶν Ἀνασσα τὴν εὐσέβειαν τῶν κατοίκων τιμῶσα καὶ μέγαν κώδωνα ἐδωρήσατο ἐπὶ ἀλήστῳ μνήμῃ τῆς πολυχλαύστου βασιλόπαιδος Ἀλεξάνδρας.

λυπτηρίοις τῆς προτομῆς τοῦ σοφοῦ φιλέλληνος Ἑρνέστου Κουρτίου, ἐν οἷς παρῆσαν περὶ τοὺς 70 κεκλημένοι, ἡμεῖς τὴν ἡμετέραν ἀντιπροσωπεύοντες Ἑταιρείαν προσεφωνήσαμεν ὧδε :

ΚΥΡΙΟΙ

Ἡ Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἐρευνῶσα δεκαεννέα ὅλων αἰώνων τέχνην—συνέχειαν τῆς ἀρχαίας τέχνης—εὐγνωμοσύνης ἀποτείνουσα ὀφειλὴν, συγχαίρει ἐπὶ ταῖς ἐορταῖς ταύταις τῷ μεγάλῳ τῆς Γερμανίας τέκνῳ καὶ κλεινῷ ἐξευρενητῇ τῆς Ὀλυμπίας Ἑρνέστῳ Κουρτίῳ.

Ὡς δ' ἐν μέσῳ ὑμῶν ἤκομεν ἀντιπρόσωποι τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, οὕτως καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἀθανάτων τούτων μνημείων, ἐς αἰὲς τὰς σπουδὰς ὑμῶν σεμνῶς ἀντιπροσωπεύουσι τὰ ἀνευρεθέντα χρῆσταιν τοῦ ναοῦ ἐρείπια, λαμπρὸν ἡμῖν παρέχοντα δεῖγμα τῆς ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἄχρι τοῦ ἕκτου αἰῶνος ἐσωτερικῆς τῶν ἀρχαίων χριστιανικῶν βασιλικῶν διαθέσεως.

Αἱ τελευταῖαι δὲ τοῦ ἐνδόξου Κουρτίου περὶ Παύλου τοῦ Ἀποστόλου μελέται σαφῶς καταδεικνύσιν ὅτι ἀμφότεραι, ἢ τε προχριστιανικὴ καὶ χριστιανικὴ ἀρχαιολογία σκοπὸν ἓνα ἔχουσι, πῶς ἂν ὥς ἄριστα τὰ σκοτεινὰ σημεῖα τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἐνιαίου Ἑλληνικοῦ πνεύματος διαφωτίσαιεν.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία εὐχεται τῷ γεραρῷ Ἑρνέστῳ Κουρτίῳ σθένος ἀγήρω καὶ ἡμέρας μακρὰς ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης.

(Die Ernst Curtius—Büste in Museum zu Olympia Bericht für die An der Stiftung Beteiligten, σελ. 20).

Γ'. Λόγου ἄξια ἀντικείμενα κατὰ τὸ ἔτος 1895 περιελθόντα εἰς τὸ Μουσεῖον ἡμῶν.

Κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1895 λόγου ἄξια ἀντικείμενα περιῆλθον εἰς τὸ Μουσεῖον ἡμῶν τὰ ἑξῆς:

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 2090 χρυσοκέντητος μίτρα τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Μελετίου Μυριανθέως, δι' ἧς οὗτος ὑπεδέχθη τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ρωσσίας ἐν τῷ ἐν Καυκάσῳ Μετοχίῳ τῆς Παναγίας τοῦ Κύκου.⁽¹⁾

Οἱ ὑπ' ἀριθ. 2095 ξύλινοι πίνακες, ἐφ' ὧν μεθοδικῶς οἱ ἐν Κρήτῃ διδάσκαλοι ἀναπτύσσουν τὰ περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ δόγματος τῆς Ἀγίας Τριάδος, πολύτιμον δῶρον τοῦ σεπτοῦ Ἱεράρχου Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου κ. Διονυσίου.

Αἱ ὑπ' ἀριθ. 2100—2114 δωρεαὶ τῆς παρὰ τὴν Τρίπολιν Μονῆς Γοργοεπηκόου.

Αἱ ὑπ' ἀριθ. 2119—2136 δωρεαὶ τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Μονῆς Δουσίκου, ὧν ὑπερέχει ἡ ὑπ' ἀριθ. 2122 εἰκὼν, ἣν ὁ ἐπίσκοπος Διδυμοτείχου καὶ Ἐλασσῶνος Ἀρσένιος, μεταβὰς εἰς Ρωσσίαν μετὰ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου καὶ τοῦ Μονεμβασίας Ἱεροθέου ὅπως χειροτονήσωσι τὸν πρῶτον Πατριάρχην τῆς Ρωσσίας, ἐκ Μόσχας ἀπέστειλε ὡς εὐλογίαν πρὸς τὴν Μονὴν Δουσίκου⁽²⁾.

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 2138 χειρόγραφον ψαλτήριον, δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ ἐν Μικρῷ Μέρτζι τῆς Θεσσαλίας ἱερέως Σακελλαρίου κ. Κωνσταντίνου.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 2139—2140 ἔργα ἀρχαίας τέχνης Κλεινωβοῦ, δῶρα τοῦ ζηλωτοῦ τῶν πατρῶων Ἀρχιεπισκόπου Τρικκάλων κ. Προκοπίου.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 2143—2187 φωτογραφικὰ ἀπότυπα τῶν Χριστιανικῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς Πελοποννήσου καὶ Θεσσαλίας καὶ ἰδίᾳ τοῦ ἱεροῦ ἁμβωνος Καλαμπάκας, τῶν Μετεώρων, τῆς Μονῆς τῶν Μεγάλων Πυλῶν, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ψηφοθετημάτων τῆς Μονῆς Δουσίκου, τῆς ἀρχαίας Μητροπόλεως Δημητριάδος, τῶν ψηφοθετημάτων τῆς παρὰ τὴν Λεβαδείαν Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκά, καὶ τῆς παρὰ τὴν Ἀντίκυρραν ἀρχαίας Μονῆς τοῦ Προδρόμου.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 2188—2194 δῶρα τῆς ἀνωτέρω μονῆς τοῦ Προδρόμου, ὧν λόγου ἕξια τὰ χρυσόπαστα ὑπομάνικα τοῦ 1642, ἐξ ὧν ἐπὶ μὲν τοῦ ἐνὸς εἰκονίζεται ὁ Εὐαγγελισμός, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐτέ-

1) Γνωστὸν ὅτι πάντες οἱ ἐν Ρωσίᾳ Ἀρχιμανδρίται φέρουσι Μίτρας.

2) Πλείονα περὶ τῆς εἰκόνος ταύτης ἐς ἄλλοτε.

ρου ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς « **Θεὸς τὸ τε-
χθὲν ἡ δὲ μήτηρ παρθένος** ». (Εἰκ. 6 καὶ 7).

Ὁ ὑπ' ἀριθ. 2195 ἀρχιερατικὸς σάκκος, οὗ χαρακτηριστικὸν
λίαν αἰ βραχεῖαι χειρῖδες, κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον, ὅπως φαίνων-

Εἰκ. 6.
Δεξιὸν κοινόπαστον ὑπομάνικον τοῦ 1642 ἐν ᾧ ὁ Εὐαγγελιστὸς
τῆς Θεοτόκου

ται τὰ μεγάλου μεγέθους ὑπομάνικα, ὑπὸ τῆς Μονῆς Φλαμουρίου
δωρηθεῖς φροντίδι τοῦ Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Γρηγορίου.

Αἱ ὑπ' ἀριθ. 2196 — 2201 ἀρχιτεκτονικαὶ κατόψεις τῆς Μονῆς
Καισαριανῆς, τῶν παρὰ τὴν Τρίπολιν Μονῶν Γοργοεπηκόου, Ἐπά-
νω Χρέπας, Βαρσῶν, τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Ναῶν τῆς Παρτο-Παναγίας,
Δουσίου, ἀρχαίας Μητροπόλεως Δημητριάδος κ.λ.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 2208 ἀπὸ τοῦ Φρουρίου Ζακύνθου ἀποσταλεῖσα

ἡμῖν μαρμαρίνη πλάξ ὕψ. 1,31 πλ. 0,75, ἐφ' ἧς ἀνάγλυφος παρίσταται Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἱστάμενος ἐπὶ τριῶν μεσαιωνικῶν οἰκοσήμεων, τὴν μὲν δεξιάν ἔχων πρὸς τὰ ἄνω (οἱ δάκτυλοι εἰσὶ κατεστραμμένοι), τῇ ἀριστερᾷ δὲ κρατῶν εἰλητάριον, ἐφ' οὗ ἀναγινώσκουμεν τὸ σύνηθες ρητὸν « **Μετανοεῖτε.. κλ** ».

Εἰς. 7.
Ἁγιοτέρον κοινότατον ὑπομάνικον τοῦ 1642 ἐν ᾧ ἡ Γέννησις
τοῦ Χριστοῦ

Τοσαύτη Κύριοι, ἡ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 1895 Κυρίω, συναιρομένω μοι συντελεσθεῖσα ἐργασία.

Εἶθε τὸ ἐπόμενον πλείονας νὰ ἔχη τὰς ἐπιτυχίας καὶ πλειοτέραν τὴν συγκομιδὴν τοῦ ἀφθάρτου πλούτου τοῦ ἀθανάτου Πνεύματος τῆς Ἐπιστήμης.